

goed gedrag wilde geven. In een volgende brief sprak Stomps haar verbazing uit over dit antwoord. Ze had geen testimonium gevraagd, maar een verklaring dat ze niet toegelaten was tot het kerkelijk examen omdat ze vrouw was.⁴⁸ Toen ze ondanks herhaalde aandrang geen antwoord kreeg, wendde ze zich tot curatoren, die zich op hun beurt tot de faculteit wendden voor nadere inlichtingen.⁴⁹ Curatoren concludeerden dat de faculteit niets te verwijten viel en meldde dat aan Stomps.⁵⁰ Voor het geven van onderwijs in het Hebreeuws had een dergelijke verklaring geen waarde, daar de Wet spreekt over een met goed gevolg afgelegd kerkelijk examen in die taal, zo schreven ze haar. De Faculteit der Godgeleerdheid had naar haar opvatting alles uitgelegd, curatoren begrepen niet wat ze verder nog wenste.

Twee punten waren in het geding. Een deel van het misverstand wordt veroorzaakt door de tekst van de wet. Niet omschreven staat *welk* kerkelijk examen de wetgever op het oog had. Het proponentsexamen zoals dat geregeld was in de hervormde kerk kende alleen een onderzoek naar de bijbelse godgeleerdheid, de dogmatiek, en kerk- en dogmengeschiedenis, niet in het Hebreeuws.⁵¹ Toch schijnt de wetgever hier te doelen op het hervormd kerkelijk examen.⁵²

Stomps' aanvankelijke voornemen nader onderzoek naar de status van het kandidaatsexamen aan de VU te doen, is in dat licht bezien helemaal niet zo gek. Ze beseftte terdege, zo blijkt uit haar brief aan Grosheide, dat de VU een andere opleiding kende dan de rijksuniversiteiten en dat een kandidaatsexamen aan de VU niet hetzelfde was als een kandidaatsexamen aan een van de rijksuniversiteiten. Het hervormde kerkelijk examen zou wellicht vergeleken kunnen worden met het kandidaatsexamen aan de VU.

Maar er speelde nog iets anders. Aan geen der examens van de theologische faculteit van de VU was een civielrechtelijk effect verbonden.⁵³ Dat was er in 1905 bewust buitengelaten om de theologische faculteit van eventuele overheidsbemoeienis te vrijwaren. Dus het kandidaatsexamen, hoezeer ook vergelijkbaar met het hervormde kerkelijk examen, zou haar niet baten, evenmin als een doctoraal examen theologie aan de VU. Blijkbaar was dit Stomps (aanvankelijk) onbekend. Naderhand legde ze te grote nadruk op het feit dat de GKN de vrouw niet tot het ambt toelieten en dat ze daarom niet tot het kerkelijk examen was toegelaten.

Er is nog een ander opvallend punt in het geheel. Aan het slot van haar brief aan curatoren verwees Stomps naar het respect waarmee ze tijdens haar studie altijd was behandeld. Het zou haar spijten als dat thans anders was en de vreemde houding tegenover de vrouw,

³⁸ De foto's in Universiteitsarchief Freiburg, E 0021, *Nachlass Magda Stomps (Schülerin Heideggers)*, inventarisnummer 35, *Fotos von Martin Heidegger*, wijzen ook niet op een meer intieme verhouding. Anders dan vermeld in de inventaris zijn de foto's uit de jaren dertig. Vreemd is wel dat in de nalatenschap van Heidegger geen enkele brief van Stomps bewaard is gebleven en dat de beheerders ervan naar verluidt geen belangstelling hadden voor de nalatenschap van Stomps. (Mededeling dr. A. Baumhoff.)

³⁹ Tot nog toe heb ik deze recensie niet kunnen achterhalen. In het *Gereformeerd Theologisch Tijdschrift* werd het boek niet besproken.

⁴⁰ *Woord en Geest*, 10 juli 1936.

⁴¹ Het was min of meer dezelfde kritiek die ook door de coreferent werd genoemd. Zie Universiteitsarchief Freiburg, *Promotiedossier Stomps*, B42, inventarisnummer 12482.

⁴² Ik heb maar één cursus aangekondigd gezien, en wel die van 12 en 13 november 1938. Zie *Amersfoortsche Stemmen. Tweemaandelijks Orgaan van de Internationale School voor Wijsbegeerte*, oktober 1938. Zie ook Universiteitsarchief Freiburg, E 0021, *Nachlass Magda Stomps (Schülerin Heideggers)*, inventarisnummer 29, *Kurs "De filosofie van Martin Heidegger" am 12*